

Sygn. akt III AUa 964/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 października 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie III Wydział Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Monika Kowalska
Sędziowie:	SSA Ewa Drzymała SSO Grażyna Wiśniewska (spr.)
Protokolant:	st. prot. sądowy Anna Baran

po rozpoznaniu w dniu 10 października 2012 r. w Krakowie

sprawy z wniosku **W. P.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K.**

o emeryturę

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K.

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie Wydziału VII Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 27 marca 2012 r. sygn. akt VII U 1858/11

zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie.

Sygn. akt III AUa 964/12

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 27 marca 2012 r. sygn. akt VII U 1858/11 Sąd Okręgowy w Krakowie VII Wydział Ubezpieczeń Społecznych zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K. z dnia 20 lipca 2011 r. w ten sposób, że przyznał W. P. emeryturę od dnia 1 kwietnia 2011 r. oraz zasądził od pozwanego Zakładu na rzecz wnioskodawczynie kwotę 360 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy ustalił, że W. P., urodzona w dniu (...), złożyła wniosek o emeryturę w dniu 29 kwietnia 2011 r. Jej łączny okres składkowy i nieskładkowy na dzień 31 grudnia 2008 r., uznany przez organ rentowy, wynosi 28 lat, 7 miesięcy i 14 dni.

Teś wnioskodawczynie R. P. orzeczeniem obwodowej komisji lekarskiej do spraw inwalidztwa i zatrudnienia z dnia 7 listopada 1983 r. został zaliczony do I grupy inwalidów na stałe. Był on po wylewie, miał zawroty głowy i wymagał opieki. Trzeba było go pilnować przy ubieraniu, myciu, przygotować posiłki itp. Od kwietnia 1984 r. do śmierci R. P.

w listopadzie 1985 r. opiekowała się nim wnioskodawczyni. W. P. mieszkała najbliżej, nie pracowała i jako jedyna z rodziny mogła sprawować opiekę. Mąż wnioskodawczyni S. P. i jego rodzeństwo pracowali zawodowo.

R. P. mieszkał z synem H. P. i jego żoną Z. P.. H. P. pracował zawodowo. Z. P. nie mogła się zajmować teściem, gdyż miała trójkę dzieci urodzonych w (...) r., (...)r. i (...) r., a nadto była w zaawansowanej ciąży z czwartym dzieckiem, które urodziła w dniu (...)r. Dodatkowo jej stosunki z R. P. nie były najlepsze, teść nie lubił jej. Wnioskodawczyni natomiast codziennie od poniedziałku do piątku, od godziny 7-8 rano do godziny 14-15, opiekowała się teściem, a do domu szła, gdy szwagier wrócił z pracy.

Powyższych ustaleń Sąd Okręgowy dokonał w oparciu o orzeczenie obwodowej komisji lekarskiej do spraw inwalidztwa i zatrudnienia z dnia 7 listopada 1983 r., zeznania świadków: H. M., Z. P., H. P. i S. P., zeznania wnioskodawczyni, akt urodzenia M. P. oraz dokumenty potwierdzające wykonywanie w spornym okresie pracy zarobkowej przez innych członków rodziny. Podniósł, że dokumenty nie budzą wątpliwości i nie były kwestionowane przez strony. Natomiast zeznaniom świadków i zeznaniom wnioskodawczyni dał wiarę, gdyż były one spójne i logiczne oraz znalazły potwierdzenie w pozostałym materiale dowodowym.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał odwołanie za uzasadnione. Powołując treść art. 46 ust. 1 i art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) podniósł, że postępowanie dowodowe wykazało, iż wnioskodawczyni spełniła wszystkie przesłanki wymagane do przyznania prawa do emerytury na podstawie wymienionych przepisów. Do stażu pracy należy jej zaliczyć jako nieskładkowy okres opieki nad teściem R. P., gdyż materiał dowodowy w pełni potwierdził, że taką opiekę świadczyła, a dzieci R. P. pracowały zawodowo. Wskazał, że w zakresie zaliczenia okresu tej opieki jako nieskładkowego w rozumieniu art. 7 pkt 7 ustawy, należy podzielić argumentację przedstawioną przez wnioskodawczynię. Po doliczeniu zaś okresu opieki nad teściem od kwietnia 1984 r. do listopada 1985 r., udowodniony staż pracy wynosi łącznie ponad 30 lat.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł pozwany Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K.. Wyrok ten zaskarżył w całości. Zarzucił naruszenie art. 7 pkt 7 i art. 29 w związku z art. 46 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) oraz naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego oraz niewyjaśnienie wszystkich okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy.

Wskazując na te zarzuty apelujący wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania. W uzasadnieniu podniósł, że wyrok, który został oparty o postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2010 r., II UK 211/09 oraz o potoczne rozumienie członka rodziny, nie jest trafny. Przedmiotowe postanowienie dotyczy bowiem zupełnie innego stanu faktycznego i prawnego. W postanowieniu tym za nieskładkowy w rozumieniu art. 7 pkt 7 ustawy uznano okres rzeczywistej opieki nad powinowatym, ustanowionej przez sąd. Chodzi w nim zatem nie tylko o opiekę faktyczną, lecz także prawną. Ponadto Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z dnia 16 marca 2010 r., III AUa 37/10, stwierdził, że nie stanowi okresu nieskładkowego wymienionego w art. 7 pkt 7 ustawy okres sprawowania opieki nad członkiem rodziny zaliczonym do pierwszej grupy inwalidów lub uznanym za całkowicie niezdolnego do pracy oraz do samodzielnej egzystencji albo uznanym za osobę niepełnosprawną w stopniu znacznym, który nie mieści się w kręgu osób, o których mowa w art. 67 ustawy. W rezultacie wnioskodawczyni nie spełnia przesłanek do uzyskania emerytury określonych w art. 29 w związku z art. 46 ustawy, gdyż nie wykazała 30-letniego okresu składkowego i nieskładkowego.

W odpowiedzi na apelację, wnioskodawczyni W. P. wносиła o jej oddalenie i zasądzenie od organu rentowego kosztów postępowania za drugą instancję, w tym kosztów zastępstwa procesowego w wysokości odpowiadającej sześciokrotnej stawnej opłat za czynności radców prawnych. Podniosła, że Sąd Okręgowy poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne i dokonał prawidłowej wykładni przepisów prawa, w tym art. 7 pkt 7 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, trafnie przyjmując, że innym niż dziecko członkiem rodziny w jego rozumieniu jest również teść. Należy bowiem przyjąć, że posługując się w art. 7 pkt 7 pojęciem członka rodziny ustawodawca używa go w znaczeniu potocznym, wynikającym ze znaczenia słowa rodzina w języku polskim oraz powszechnie przyjmowanym

w literaturze prawa i w orzecznictwie sądowym. W rezultacie, w świetle tego przepisu, teść jest członkiem rodziny, nad którym opieka jest liczona jako okres nieskładkowy. Wskazała przy tym, iż Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 lutego 2010 r., II UK 211/09 przesądził, że pojęcie członka rodziny należy interpretować w sposób szeroki, zgodny z językowym znaczeniem pojęcia członka rodziny, a w wyroku z dnia 7 kwietnia 2010 r., I UK 24/10 wykluczył jako nadmierne restrykcyjne ograniczenie kręgu członków rodziny. Brak zatem argumentów, jakoby użyte w art. 7 pkt 7 ustawy pojęcie członek rodziny zawężyć do członków rodziny uprawnionych do renty rodzinnej, a odmowa uwzględnienia opieki nad teściem jako okresu sprawowania opieki nad członkiem rodziny nie tylko oznaczałaby pozbawienie teścia statusu członka rodziny, ale również prowadziłaby do sytuacji, w której rodzina małżonka nie byłaby rodziną dla drugiego małżonka.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja okazała się uzasadniona.

W sprawie niniejszej wnioskodawczyni, urodzona w dniu (...), domagała się przyznania prawa do emerytury na podstawie art. 46 w związku z art. 29 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.), przy czym spór dotyczył posiadania przez nią na dzień 31 grudnia 2008 r. co najmniej 30-letniego okresu składkowego i nieskładkowego, a w szczególności kwestii doliczenia do uznanego już przez organ rentowy stażu ubezpieczeniowego w wymiarze 28 lat, 7 miesięcy i 14 dni, okresu sprawowania opieki nad teściem od kwietnia 1984 r. do listopada 1985 r., jako okresu nieskładkowego w rozumieniu art. 7 pkt 7 wymienionej ustawy.

Zgodnie ze wskazanym wyżej art. 7 pkt 7 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, okresami nieskładkowymi są przypadające przed dniem nabycia prawa do emerytury lub renty okresy niewykonywania pracy, w granicach do 6 lat, spowodowane koniecznością opieki nad innym niż dziecko członkiem rodziny zaliczonym do I grupy inwalidów lub uznanym za całkowicie niezdolnego do pracy oraz do samodzielnej egzystencji albo uznanym za osobę niepełnosprawną w stopniu znacznym, sprawowanej przez członka jego rodziny w wieku powyżej 16 lat, który w okresie sprawowania opieki nie osiągnął przychodu przekraczającego miesięcznie połowę najniższego wynagrodzenia.

Z treści powołanego przepisu wynika, że nie chodzi w nim o jakąkolwiek opiekę. Uwzględnienie wymienionego w nim okresu nieskładkowego umożliwia jedynie niewykonywanie pracy spowodowane koniecznością opieki nad innym niż dziecko członkiem rodziny zaliczonym do I grupy inwalidów lub uznanym za całkowicie niezdolnego do pracy oraz do samodzielnej egzystencji albo uznanym za osobę niepełnosprawną w stopniu znacznym. Niewątpliwie zatem dopuszczalność zaliczenia okresu niewykonywania pracy spowodowanego koniecznością opieki nad innym niż dziecko członkiem rodziny, wymaga odniesienia się do znaczenia użytego w powołanym przepisie pojęcia członka rodziny.

Chociaż nie można zgodzić się z twierdzeniem, że do uznania za członka rodziny, o którym mowa w art. 7 pkt 7 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wystarczy jakikolwiek stopień pokrewieństwa lub powinowactwa, to należy podzielić stanowisko prezentowane w powołanym przez wnioskodawczynię postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2010 r., I UK 24/10, że wskazany przepis wyklucza jako nadmierne restrykcyjne ograniczenie kręgu członków rodziny, nad którymi sprawowanie opieki uprawnia do zaliczenia okresów tej opieki jako nieskładkowych przy ustalaniu wymaganego stażu ubezpieczeniowego jedynie do członków rodziny uprawnionych do renty rodzinnej. Dlatego też, wbrew stanowisku organu rentowego, nie można z góry wykluczyć dopuszczalności zaliczenia jako nieskładkowego okresu sprawowania opieki nad teściem zaliczonym do I grupy inwalidów. Nie oznacza to jednak, że rozważając możliwość takiego zaliczenia wystarczy poprzestać na ustaleniu odpowiedniego składu osobowego rodziny. Wprawdzie bowiem użyte w art. 7 pkt 7 określenie członka rodziny nie ogranicza się tylko do osób uprawnionych do renty rodzinnej, o których mowa w art. 67 ustawy o emeryturach i rentach, ale konieczne jest, aby osoba zaliczona do I grupy inwalidów lub uznana za całkowicie niezdolną do pracy oraz do samodzielnej egzystencji albo uznana za niepełnosprawną w stopniu znacznym, pozostawała we wspólnym gospodarstwie domowym z ubezpieczonym. Nie można bowiem zapominać, że okres nieskładkowy jest pojęciem prawa ubezpieczeń

społecznych. Ustalenie natomiast stosunku rzeczywistej wspólnoty domowej między ubezpieczonym sprawującym opiekę a podopiecznym członkiem rodziny, jest z reguły konieczne do wyeliminowania ewentualnych nadużyć w zakresie korzystania z uprawnień przewidzianych w tym prawie (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16 września 1998 r., III ZP 23/98 (OSNP 1999/2/62). Pogląd taki wynika również z wymienionego już wyżej postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2010 r., I UK 24/10, skoro mowa jest w nim o okresach niewykonywania pracy spowodowanych koniecznością sprawowania przez ubezpieczonego opieki nad całkowicie ubezwłasnowolnionymi członkami jego wspólnoty rodzinnej. Także w wyroku z dnia 24 lutego 2010 r., II UK 211/09 (OSNP 2011/15-16/218) Sąd Najwyższy uznał, iż okresy faktycznie i stale sprawowanej przez ubezpieczoną opieki nad trzema powierzonymi jej opiece przez sąd całkowicie ubezwłasnowolnionymi siostrami jej męża mogą być uznane za nieskładkowe okresy ubezpieczenia w rozumieniu art. 7 pkt 7 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jeżeli podopieczne tworzyły z ubezpieczoną jedną wspólnotę domową i rodzinną.

Powyższe rozważania uzasadniają wniosek, że zaliczenie okresu sprawowania przez wnioskodawczynię opieki nad teściem jako nieskładkowego w rozumieniu art. 7 pkt 7 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, byłoby możliwe tylko w wypadku pozostawania obu tych osób w jednej wspólności domowej i rodzinnej. Tymczasem w sprawie niniejszej nie jest sporne, że R. P., teść wnioskodawczyni, zamieszkiwał wspólnie ze swoim synem H. P., jego żoną i ich dziećmi. Z tymi też osobami pozostawał w jednym gospodarstwie domowym. Był zatem członkiem tej wspólnoty domowej i rodzinnej. W takiej zaś sytuacji nie mógł jednocześnie tworzyć takiej wspólnoty z wnioskodawczynią, która wraz z mężem S. P. oraz małoletnimi dziećmi (dziesięcioletnim i czteroletnim) zamieszkiwała oddzielnie i prowadziła odrębne gospodarstwo domowe. Wprawdzie bowiem pojęcia wspólnoty domowej nie należy pojmować zbyt rygorystycznie, jednak o jej rzeczywistym istnieniu w wypadku braku warunku wspólnego zamieszkiwania i prowadzenia jednego gospodarstwa domowego przez ubezpieczonego i podopiecznego można mówić tylko wyjątkowo, w wypadku niepełnosprawnej osoby samotnej mieszkającej w pobliżu ubezpieczonego. Taka zaś sytuacja w sprawie niniejszej z pewnością nie miała miejsca. Dlatego też nie można uznać, aby wnioskodawczyni tworzyła ze swoim teściem jedną wspólnotę domową i rodzinną, a zatem aby zaistniały warunki pozwalające na uwzględnienie spornego okresu jako nieskładkowego w rozumieniu art. 7 pkt 7 ustawy o emeryturach i rentach.

W okolicznościach sprawy nie zachodzą również podstawy do przyjęcia, że R. P. znajdował się pod stałą opieką wnioskodawczyni, która przecież wykonywała względem niego czynności opiekuńcze tylko podczas nieobecności w domu H. P.. W istocie zatem wnioskodawczyni jedynie pomagała w sprawowaniu opieki osobie, z którą jej teść pozostawał we wspólności domowej i rodzinnej. W przepisie art. 7 pkt 7 ustawy o emeryturach i rentach, nie chodzi zaś o wykonywanie czynności opiekuńczych przez określoną liczbę godzin, lecz o stałe, ciągłe sprawowanie opieki.

Należy także zwrócić uwagę, że wynikającą z treści art. 7 pkt 7 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przesłanką zaliczenia okresu nieskładkowego jest konieczności sprawowania opieki przez ubezpieczonego. O konieczności takiej można zaś mówić wówczas, gdy nie ma innych, bliżej zobowiązanych osób mogących zapewnić opiekę niepełnosprawnemu członkowi rodziny. W sytuacji zatem, gdy R. P. był domownikiem syna H. P., to na nim w pierwszej kolejności spoczywał ciężar sprawowania opieki nad ojcem. O tym, że H. P. nie był w stanie takiej opieki sprawować, wbrew stanowisku Sądu Okręgowego, nie świadczy pozostawanie przez niego w zatrudnieniu. Sam fakt wykonywania pracy zarobkowej nie należy bowiem do obiektywnych przesłanek braku możliwości sprawowania opieki przez osobę zobowiązaną w pierwszej kolejności, skoro możliwość uwzględnienia przy ustalaniu prawa do emerytury lub renty okresu opieki jako nieskładkowego ma niejako zastąpić okres zatrudnienia. Uwaga ta odnosi się także do pozostałych pięciorga dzieci R. P., bez wątplenia zobowiązanych do opieki nad ojcem przed wnioskodawczynią.

Poza tym treść art. 7 pkt 7 ustawy wskazuje, że dopuszczalność uwzględnienia wskazanego w nim okresu opieki jako nieskładkowego, wynika z tytułu rezygnacji przez ubezpieczonego z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością opieki nad niepełnosprawnym członkiem rodziny. Chociaż zatem niewykonywanie pracy nie oznacza przerwania zatrudnienia, to jednak chodzi tu o okres, w którym osoba zdolna do pracy nie podejmuje bądź nie kontynuuje zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej z własnego wyboru, właśnie po to, aby sprawować wskazaną

opiekę. Tymczasem w sprawie niniejszej brak podstaw do przyjęcia, że wnioskodawczyni, której zatrudnienie w (...) Spółdzielni Pracy - (...) w K. ustało z dniem 11 października 1983 r. po zakończeniu korzystania z urlopu wychowawczego udzielonego na dziecko urodzone w dniu (...) (świadcstwo pracy z dnia 31 lipca 1984 r. k. 5 akt rentowych), nie podjęła zatrudnienia z powodu konieczności sprawowania opieki nad teściem. Przeczy temu sama treść pisemnego oświadczenia i zeznań skarżącej oraz treść pisemnych oświadczeń i zeznań świadków: H. P., Z. S. P. i H. M., z których wynika, że dzieci R. P. zwróciły się o pomoc w sprawowaniu opieki nad ojcem do wnioskodawczyni, gdyż nie pracowała ona zawodowo (oświadczenie wnioskodawczyni - k. 29 akt emerytalnych, oświadczenia: H. P., S. P. i H. M. - k. 18 a.s., zeznania świadków: H. P., Z. S. P. i H. M. - k. 27-28 a.s, zeznania wnioskodawczyni - k. 34 a.s.). To zatem niewykonywanie przez wnioskodawczynię pracy zarobkowej spowodowało, że podjęła się ona opieki nad teściem, a nie - jak wymaga tego art. 7 pkt 7 ustawy - niewykonywanie pracy było spowodowane koniecznością sprawowania opieki.

Z punktu widzenia dopuszczalności uwzględnienia okresu opieki jako okresu nieskładkowego na podstawie cytowanego na wstępie art. 7 pkt 7 ustawy nie mają również znaczenia ustalenia pomiędzy członkami rodziny, kto z nich będzie opiekę sprawował. Wprawdzie nie ma przeszkód, aby rodzina ustaliła, kto będzie sprawował opiekę nad bliską im osobą, ale nie oznacza to, że wskazanemu przez nich opiekunowi okres sprawowania opieki należy zaliczyć jako nieskładkowy przy ustalaniu prawa do emerytury. To nie rodzina decyduje bowiem o zaliczeniu okresu sprawowania opieki jako nieskładkowego, ale przepis prawa. Dlatego też istotne jest wykazanie spełnienia wszystkich warunków w tym przepisie określonych. W sprawie niniejszej natomiast zaistnienie warunków pozwalających na uwzględnienie spornego okresu jako okresu nieskładkowego w rozumieniu art. 7 pkt 7 ustawy o emeryturach i rentach nie zostało wykazane.

W powyższych okolicznościach słuszny okazał się podniesiony w apelacji zarzut naruszenia przepisu art. 7 pkt 7 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a w rezultacie także art. 29 ust. 1 w związku z art. 46 tej ustawy. Niedopuszczalność zaliczenia jako nieskładkowego wskazywanego przez wnioskodawczynię okresu opieki nad teściem powoduje bowiem, iż na dzień 31 grudnia 2008 r. nie posiada ona co najmniej 30-letniego stażu ubezpieczeniowego, a tym samym nie spełnia jednego z warunków koniecznych do przyznania prawa do emerytury.

Z tych względów Sąd Apelacyjny uznał apelację organu rentowego za uzasadnioną i na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok poprzez oddalenie odwołania.